

MAMIFERE MAI PUȚIN CUNOSCUTE DIN ROMÂNIA

Claudiu GAVRILOAIE¹, Cristina RUSU¹, Corina BERKESY², Stelian Valentin STĂNESCU³

¹Colegiul Tehnic INFOEL Bistrița, ²S.C. ICPE Bistrița S.A., ³Universitatea Ecologică din București

Abstract: Some less known mammals from Romania. The mammals are vertebrates with a constant body temperature; most of them give birth to alive youngsters (except the monotremans) which are fed with milk from mammal glands. They are spread on the whole planet, in all the environments. In present there are around 4500 mammal species on the Earth; in Romania there are around 100 species. Most from these 100 species from our country are well known, but there are few of them which are known only by some specialists and ordinary people which live in these mammals areas. In the present paper we will briefly discuss about 4 mammals species, less known in our country: Mediterranean monk seal, elk, raccoon dog, and jackal.

Key words: mammal, elk, Mediterranean monk seal, raccoon dog, jackal.

Foca monah sau foca mediteraneană (*Monachus monachus*)

Este una din cele mai mari specii de foci, cu lungimea corpului de până la 3 m, iar greutatea maximă de 400 kg, în cazul masculilor, femelele fiind ceva mai mici (Murariu & Munteanu, 2005c).

Foca monah (fig. 1) era răspândită pe coastele Mării Negre, Mării Adriatice și Mării Mediterane, până la Oceanul Atlantic, în vecinătatea Insulelor Madeira, Canare și pe coastele nord-

Fig. 1. Foca monah (*Monachus monachus*)
(sursa: <http://www.vincenzo.gr>)

vestice ale Africii până la Cap Blanc. Ea se deplasează pe distanțe destul de mari în căutare de hrană, de aceea este posibil să fie întâlnită și în apele dulci mai mari din apropierea apelor marine. În trecut era deseori observată pe plaje, dar odată cu expansiunea omului ea s-a retras în locuri întunecoase și greu accesibile cum ar fi peșteri subacvatice, fiind astfel din ce în ce mai greu vizibilă (Murariu & Munteanu, 2005c).

Pe teritoriul țării noastre, răspândirea speciei este fragmentară, fiind semnalată destul de rar. Astfel, a fost văzută în deceniile trecute în Dunăre în dreptul localității Giurgiu, apoi în Delta

Dunării și sporadic pe țărmul Mării Negre. Ultima semnalare datează din anul 1999, când a fost observată pe litoralul românesc în apropierea platformei petoliere "Aurora" (fig. 2) (Murariu, 2005b). Aceste rare apariții ne-ar putea îndreptăți să credem că ea a dispărut deja din fauna țării, dar trebuie să avem în vedere că, datorită activităților umane din ce în ce mai extinse, ea a devenit foarte precaută și duce o viață preponderent nocturnă în arealele cu impact antropic semnificativ.

Hrana focii monah din Marea Neagră constă în cea mai mare parte din pești, pe care îi capturează fie direct, fie din plasele de pescuit (Murariu & Munteanu, 2005c). De aceea pescarii omoară focile monah ori de câte ori au ocazia, deoarece acestea strică totodată și plasele. Nu de puține ori pescarii le găsesc moarte, încurcate în plase. Alți factori care au determinat regresul numeric al acestei specii sunt: creșterea gradului de poluare al apelor marine, distrugerea mediului

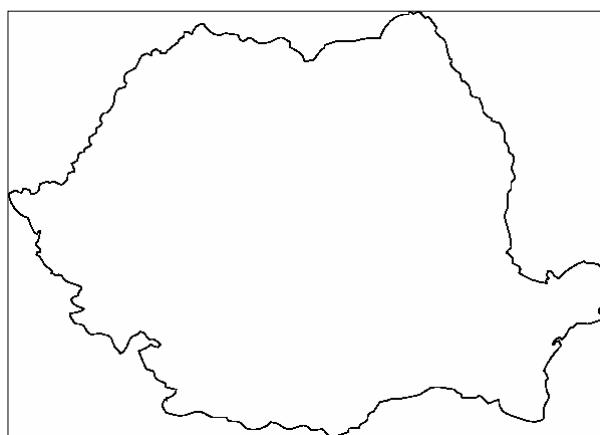

Fig. 2. Răspândirea speciei *Monachus monachus* (foca monah) în România

lor de viață prin amenajarea sa inclusiv în scop turistic, pescuitul ilegal, activitățile comerciale. Deci în privința focii monah, singurul său dușman "natural" este omul. Dacă în trecut focile erau vânat pentru blană, piele și grăsime, astăzi nu mai poate fi vorba de niciun fel de interes economic. Dimpotrivă, se pune foarte serios problema protejării stricte a acestei specii, dat fiind numărul foarte redus de exemplare care mai viețuiesc pe coastele Mării Negre.

Elanul (*Alces alces*)

Este cel mai mare reprezentant al neamului cerbilor. Masculii ating lungimea de 3 m, o înălțime de 2,23-2,35 m și o greutate de până la 570 kg; coarnele au anvergura de 150 cm și cântăresc până la 20 kg. Femelele au corpul mai mic și mai ușor decât al masculilor (Murariu, 2004).

Elanii (fig. 3) sunt răspândiți în zonele împădurite, parțial și în silvostepe, până la marginea stepelor din America de Nord, Eurasia și zona Caucazului. Preferă zonele împădurite de la nivelul taigalei și tundrei, dar iarna coboară în zonele mai sudice, de-a lungul râurilor și se adăpostesc în pădurile de luncă. Sunt relativ frecvenți în silvostepă, iar în pădurile de foioase și de pini caută locuri mlăștinoase.

Fig. 3. Elanul (*Alces alces*)
(sursa: <http://www.bears-and-more.de>)

Apariția elanilor în fauna României după anii '60 ai secolului trecut se înscrie într-o tendință mai largă de creștere a populațiilor și de extindere a arealului acestei specii. Începând cu anul 1964 au fost semnalate prezențe accidentale de elani în Delta Dunării, devenite din ce în ce mai frecvente

mai ales în timpul iernii. În Deltă, nu se cantonează doar în marile păduri ale grindurilor ci intră și în plantațiile de plop și în stufrărișuri, între sălcii aflate de-a lungul canalelor, cu vegetație ierboasă înaltă și cu un grad ridicat de umiditate a solului, dacă nu chiar mlăștinos. Astfel, nu mai rămâne actuală părerea după care elanii sunt numai animale de taiga. Această părere era valabilă pe când populațiile de elani au înregistrat o importantă scădere numerică (Murariu, 2004).

După apariția lor în Delta Dunării, elanii au ajuns în Dobrogea și în bălțile Ialomiței. Apoi, în anul 1970 a fost observată o femelă gestantă și un mascul adult la Huși, din acest an elanii fiind semnalati din ce în ce mai des și în alte părți ale Moldovei. La ora actuală, sunt o prezență constantă în Lunca Prutului din județul Botoșani, până în dreptul localității Stânca; zona este declarată Rezervație naturală tocmai pentru păstrarea celor câțiva elani stabiliți acolo, între care și o femelă cu pui (fig. 4) (Murariu, 2004; Murariu, 2005c).

În natură se hrănesc în principal cu ramurile arborilor și cu o varietate largă de plante ierboase, ferigi, licheni, ciuperci, mușchi și alge. În captivitate elanii consumă lucernă și fân și diverse plante cultivate (varză, sfeclă, morcovi, cartofi etc.).

Longevitatea potențială a elanilor este de 25 de ani, dar procentul indivizilor mai mari de 10 ani este de numai 3 %. Deplina lor maturitate și activitate sexuală este la vârsta de 6-12 ani. Cei mai importanți dușmani naturali ai elanilor sunt lupii și urșii, iar în partea nordică a Rusiei și tigrii.

Omul îl vânează pentru carne, piele (din care se fac încălțăminte, îmbrăcăminte, genți, curele, hamuri), păr (folosit la capitonarea fotoliilor și canapelelor), coarne (valoroase trofee cinegetice, prelucrându-se însă și ca mănere de cuțit), copite (din ele se extrage un clei excelent) și tendoane

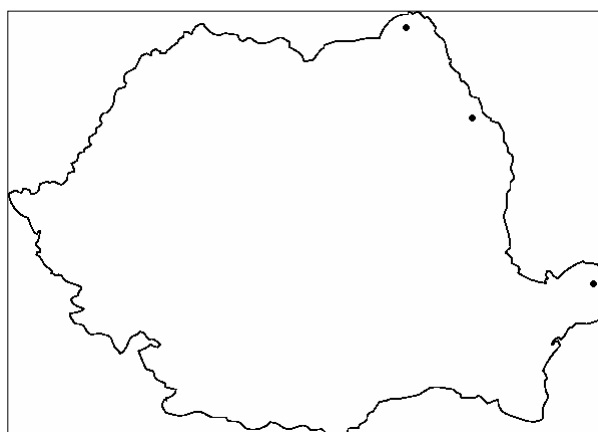

Fig. 4. Răspândirea speciei *Alces alces* (elanul) în România

(din care se obțin fire subțiri pentru cusut). Elanii pot fi domesticiți, iar în acest caz se folosește de la ei și laptele, mult mai gras decât cel de vacă (Murariu, 2004). În România, elanul nu are dușmani naturali, iar din partea omului nu se pune problema exploatarei sale, datorită efectivului extrem de redus; de aceea, elanul este specie strict protejată.

Câinele enot (*Nyctereutes procyonoides*)

Face parte din marea familie a câinilor (Canidae), care cuprinde specii de lupi, vulpi, câini sălbatici, șacali și cioiți. Canidele au o foarte largă răspândire pe Glob, ajungând până în regiunile arctice și deșertice. În țara noastră există 4 specii de canide: vulpea, lupul, șacalul auriu și câinele enot. Acesta din urmă are o înfățișare unică, semănând în același timp cu un câine, cu un bursuc și cu un raton (fig. 5). Are mărimea unui câine mijlociu, de până la 80 de cm lungime (fără coadă) și 6-8 kg greutate medie. Denumirea uzuală în plan internațional este aceea de câine raton. Denumirea de câine enot, care a ajuns să fie uzitată atât în mediile științifice cât și în rândul populației românești, a fost preluată din limba rusă. Dobrogenii l-au botezat însă bursuc de baltă sau bursuc bărbos, datorită asemănării sale cu bursucul, deși acesta din urmă face parte din altă familie de mamifere decât câinele enot.

Fig. 5. Câinele enot (*Nyctereutes procyonoides*) (sursa: <http://animaldiscovery-channel.blogspot.com>)

Câinele enot este răspândit în pădurile din estul Asiei și din nordul Indochinei. Datorită interesului pentru blana sa stufoasă, este crescut în ferme speciale, fiind adus și în alte părți ale lumii, în special în state din fosta Uniune Sovietică. De aici, numeroase exemplare au evadat, astfel

ajungând și în țara noastră, acum fiind extins până în Europa centrală (în Franța), iar în nord, până în Suedia (Murariu & Munteanu, 2005b).

În România a pătruns pe la mijlocul secolului trecut, din Ucraina, stabilindu-se inițial în Delta Dunării; de aici s-a extins treptat, fiind semnalat în multe zone din țară: București, Călărași, Brăila, Galați, Suceava, Iași, Botoșani, Brașov, Cluj, Bihor și Maramureș (fig. 6).

Preferă luncile râurilor de șes, cu lăstăriș des, cu arbuști, cu maluri stâncoase și locuri deschise. În zonele neîmpădurite caută stufărișurile de-a lungul râurilor, lacurilor și iazurilor, până la o altitudine de 300 m. Pădurile de foioase, alternând cu locuri deschise par a fi cele mai căutate, deoarece vara se adăpostesc mai mult în păduri, iar pe timpul zăpezilor abundente caută locurile deschise. Este un animal crepuscular și nocturn, rareori ieșind ziua în căutare de hrană. În perioadele de inactivitate, se odihnește în viziuni, fie părăsire de alte animale, fie construite de el, pe care le căpтуșește cu frunze și ierburi uscate. La o distanță de 10-15 m față de culcuș, are toaleta unde depune excrementele și fecalele. În iernile grele hibernează, dar în timpul iernilor mai blânde, cu excepția zilelor cu viscol, rămâne relativ activ, însă nu se deplasează decât la distanțe scurte față de viziună.

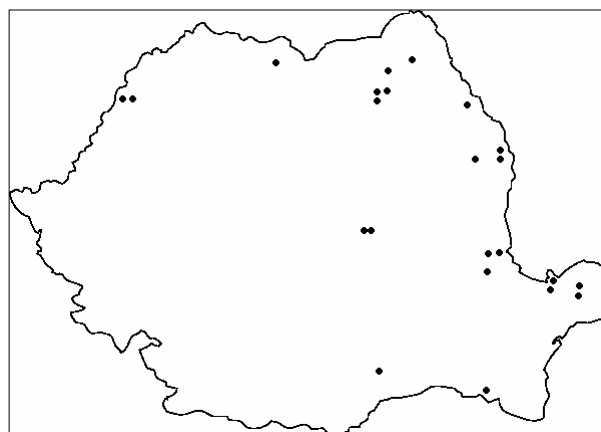

Fig. 6. Răspândirea speciei *Nyctereutes procyonoides* (câinele enot) în România

În privința hranei, consumă o mare varietate de organisme de talie mică: insecte, rozătoare, amfibieni și reptile, păsări (inclusiv ouă), pești, melci, unele plante și chiar cadavre.

În sălbăticie trăiește 6-7 ani, iar în captivitate, până la 12 ani. În țara noastră, câinele enot are destul de mulți dușmani naturali: vulpile, lupii, câinii vagabonzi, păsările răpitoare mari cum sunt

acvilele și bufnițele, care capturează și apoi consumă mai ales puii, dar și adulții. Vulpea și bursucul concurează cu câinii enoți la ocuparea vizuinilor, uneori dându-se adevărate lupte (Murariu & Munteanu, 2005b).

Blana lor este deosebit de căutăată, iar în unele regiuni ale arealului său se consumă și carnea, fiind considerată o delicatasă. La noi, datorită efectivului redus, nu se pune problema exploatarei, dar se poate vâna întâmplător, cu ocazia organizării partidelor de vânatoare pentru alte specii; nu are statut de specie protejată.

Șacalul auriu (*Canis aureus*)

Ca aspect general, poate fi asemuit unui lup miniatural (foto 7). Adulții au o înălțime la umăr de circa 45 cm, lungimea trupului, fără coadă, de 60-80 cm, iar greutatea de 12-13 kg. Cele două sexe se deosebesc între ele cu dificultate, dar se pare că masculii sunt puțin mai mari și mai grei decât femelele. Blana șacalului auriu are un colorit foarte variabil, fiind alcătuită din fire de păr grosolan, cu fire mai moi și mai fine sub coadă. Blana de iarnă este roșcată și maroniu-gălbuie, înspicată cu părți negricioase, în special pe spate. Blana de vară este mai rară și mai scurtă, culoarea fiind asemănătoare cu cea de iarnă, dar cu mai puțin negru. Indiferent de anotimp există un tip de culoare mai închis, maro murdar și unul mai deschis, cu tentă ruginie (Angelescu, 2004).

Fig. 7. Șacalul (*Canis aureus*)
(sursa: <http://www.flickr.com>)

Este răspândit în sudul Asiei și Orientului Apropiat, în jumătatea nordică a Africii și în sud-estul Europei, cea mai mare densitate existând în Bulgaria, de unde provin și populațiile românești (Murariu, 2005a).

În ceea ce privește răspândirea în țara noastră, se pare că șacalul auriu populează teritoriul românesc din epoca romană, fiind găsite resturi scheletice la Brașov și la Techirghiol; de asemenea, Dimitrie Cantemir, în lucrarea „Descrierea Moldovei”, vorbește despre cical, un animal al pământului care venea din sudul Dunării. Prima semnalare făcută de un om de știință este

mult mai recentă, datând din anul 1929, când șacalul auriu a fost observat în județul Dolj, pe un ostrov al Dunării. Abia după alți 25 de ani, în 1954, specia intră din nou în atenția savanților români, fiind semnalată în mai multe zone, mai ales din sudul țării, dar nu numai (Craiova, Călărași, împrejurimile Bucureștiului, apoi pe lângă Piatra Neamț și Focșani). În 1971 apar șacali în județul Buzău, apoi în nordul Moldovei. Treptat, specia se extinde în tot mai multe zone ale țării, astfel că arealul său prezent cuprinde Oltenia și Muntenia, de-a lungul Dunării și, mai ales, Dobrogea. Alte zone în care este prezent, deși în efective mai reduse, sunt Câmpia de Vest lângă Oradea, Mehedinți, Suceava, Miercurea-Ciuc și mai multe zone din Transilvania (fig. 8) (Angelescu, 2004; Murariu, 2005a; Murariu & Munteanu, 2005a).

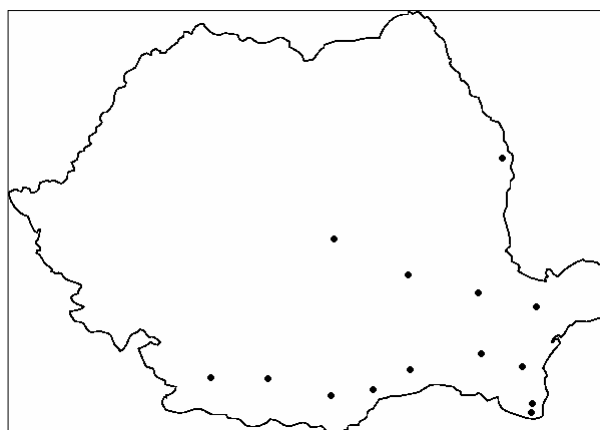

Fig. 8. Răspândirea speciei *Canis aureus* (șacalul) în România

În Europa șacalul auriu se găsește mai ales în zona depresionară și în apropierea țărmurilor mărilor. În Bulgaria ajunge pe râuri, în sus, până la altitudinea de 1000 m. În Turcia se întâlnește până la altitudinea de 1600 m, în statele din fosta Uniune Sovietică până la 1000 m, iar în Transcaucazia până la 1800 m (Murariu & Munteanu, 2005a).

În general caută desişurile cu ierburi și tufişurile de arbuști, dar și zonele mlăştinoase, de-a lungul râurilor și a canalelor de irigații, pe lângă iazuri, cu stufărișuri, păpuriș, arbuști și sălcii scorburoase. Desişurile, inaccesibile omului, sunt traversate de rețele de tunele, unde șacalii își amenajează culcușuri sau își sapă vizuini de maxim 2 m lungime.

De obicei sunt activi seara și noaptea, până la răsărit, pentru căutarea hranei sau pentru împerechere. Rareori ies și ziua, în terenurile liniștite.

Trăiesc solitari, în perechi sau în familii, dar prada și-o prind singuri, de puține ori formând și haite de 4-5 indivizi. Deși nu sunt migratori, șacalii au teritorii individuale foarte largi, de 130-160 hectare pentru o familie și pot parcurge zilnic distanțe de 50-150 km. Sunetele emise constau în urlete repetate (cu rol de comunicare între indivizi, mai ales în perioada împerecherii), lătrături, chelălăieli, gemete (cu rol de avertizare).

Șacalul este un animal prădător, dar în lipsa hranei animale consumă și fructe și plante ierboase. Astfel, în hrana șacalului intră rozătoare, iepuri, iezii de căprioară, fazani, păsări de apă și păsări cântătoare, șopârle, broaște, pești, insecte. Dacă se stabilește în apropierea așezărilor omenești face pagube însemnate în gospodăria prin consumul de păsări de curte, miei, iezii, porci, viței, fructe și legume din grădini și livezi. În timpul verii, șacalii au nevoie să bea cantități mari de apă, de aici și preferința lor pentru habitate mlăştinoase sau de-a lungul râurilor.

Șacalii se mențin toată viața în aceeași pereche, doar în cazul morții unuia dintre parteneri perechea refăcându-se cu un partener nou. Se reproduc pe la sfârșitul iernii - începutul primăverii, gestația durând circa două luni, astfel că în aprilie și mai nasc de regulă 5-6 pui, pe care îi alăptează până al 70 de zile, dar aceștia încep să consume carne încă de la vârsta de 2-3 săptămâni. Puii cresc foarte rapid, astfel că după 6 luni de viață au trei sferturi din greutatea adulților. Maturitatea sexuală este atinsă de femele la 10-11 luni, iar de către masculii mai târziu, după 21-22 luni. În captivitate poate atinge vârsta de 12-15 ani, dar în libertate vârsta este cu siguranță mai scăzută, datorită factorilor de risc mai numeroși (Angelescu, 2004; Murariu & Munteanu, 2005a).

Dușmanii naturali ai șacalului din țara noastră sunt lupii, vulpile și pisicile sălbatice, iar puii pot fi prinși de păsările răpitoare mari. Între lupi și șacali există o competiție acerbă, astfel că acolo unde se găsesc șacali nu există lupi, iar acolo unde există lupi nu există șacali. Dacă într-o zonă cu șacali se stabilesc lupi, șacalii părăsesc destul de repede zona și își caută un alt loc de trai.

Blana de șacal nu se numără printre cele mai căutate, totuși este folosită în Rusia la confecționarea de mantouri.

Șacalii nu sunt vânați deocamdată în mod special în țara noastră, ci numai cu ocazia vânătorilor organizate pentru alte specii, pe tot parcursul anului, nefiind specie protejată, deoarece produce pagube însemnate în gospodăria și în culturi agricole și livezi, iar pe lângă aceasta poate contribui și la răspândirea unor boli, de pildă turbarea. Dar e bine să ținem seama și de aspectele pozitive ale pătrunderii șacalului în România, deoarece consumă un număr mare de șoareci și insecte, limitând astfel daunele pe care acestea le pot produce.

În România există la ora actuală un efectiv de șacali ce depășește cu puțin 1000 de exemplare (Angelescu, 2004), dar specia este în expansiune de la an la an, atât din punct de vedere numeric cât și al ariilor pe care le ocupă.

Bibliografie

1. Angelescu A., 2004 - *Șacalul auriu - origine, morfoanatomie, eco-etologie, management*. Editura MMC, 216 pp.
2. Murariu D., 2004 - *Alces alces*, în Fauna României, Mammalia, vol. XVI, fasc. 4, Lagomorpha, Cetacea, Artiodactyla, Perissodactyla, Editura Academiei Române, București, pp. 123-134
3. Murariu D., 2005a - *Canis aureus*, în Cartea Roșie a Vertebratelor din România, editată de Academia Română și Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” București, p. 63
4. Murariu D., 2005b - *Monachus monachus*, în Cartea Roșie a Vertebratelor din România, editată de Academia Română și Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” București, p.

5. Murariu D., 2005c - *Alces alces*, în Cartea Roșie a Vertebratelor din România, editată de Academia Română și Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa” București, p. 74
6. Murariu D., Munteanu D., 2005a - *Canis aureus*, în Fauna României, Mammalia, vol. XVI, fasc. 5, Carnivora, Editura Academiei Române, București, pp. 49-58
7. Murariu D., Munteanu D., 2005b - *Nyctereutes procyonoides*, în Fauna României, Mammalia, vol. XVI, fasc. 5, Carnivora, Editura Academiei Române, București, pp. 71-80
8. Murariu D., Munteanu D., 2005c - *Monachus monachus*, în Fauna României, Mammalia, vol. XVI, fasc. 5, Carnivora, Editura Academiei Române, București, pp. 204-209
9. *** <http://www.vincenzo.gr/periv/tilastika/7.html>
10. *** <http://www.bears-and-more.de/fotogalerien/11-12.html>
11. *** <http://animaldiscovery-chanel.blogspot.com/2010/12/raccoon-dog-nyctereutes-procyonoides.html>
12. *** <http://www.flickr.com/groups/canidguide/discuss/72157601701986165/>

Date de contact

Claudiu GAVRILLOAIE: Colegiul Tehnic INFOEL Bistrița, Calea Moldovei, nr. 20, Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud, e-mail: claudiugavriloaie@gmail.com